

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Autio-Hiltunen, Marjo; Hietala, Miina; Joutsenkylä, Outi; Lundberg, Laura; Perälä, Anni; Vario, Mikko; Vuoristo, Salla

Title: Leirikoulu : ovi oikeaan elämään

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Autio-Hiltunen, M., Hietala, M., Joutsenkylä, O., Lundberg, L., Perälä, A., Vario, M., & Vuoristo, S. (2014). Leirikoulu : ovi oikeaan elämään. *Kansalaisyhteiskunta*, 2014(1), 169-174. http://files.kotisivukone.com/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2014-1/puh_autio-hiltunen.pdf

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

PUHEENVUOROJA

LEIRIKOULU – OVI OIKEAAN ELÄMÄÄN

**Marjo Autio-Hiltunen, Miina Hietala, Outi Jousenkylä,
Laura Lundberg, Anni Perälä, Mikko Vario ja Salla Vuoristo***

Leirikouluviikko Suomen ulkopuolella: opettajan painajainen vai mahdollisuus tarjota oppilaille unohtumattomia oppimiskokemuksia ja toteuttaa opetussuunnitelmaa monipuolisesti? Astuminen ulos luokkahuoneesta oppilasjoukon kanssa on aina riski ja vaatii rohkeutta. Merkityksellisimmät oppimiskokemukset saadaan kuitenkin usein luokan ulkopuolella. Näitä voivat olla esimerkiksi oppilaiden hyvinvointiin ja osallistuvaan kansalaisuuteen liittyvät kokemukset (OPH 2006). Toivomme, että vuonna 2016 käyttöön otettava perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet kehottaisi vielä nykyistä opetussuunnitelmaa enemmän meitä opettajia toteuttamaan oppimista luokan ulkopuolella.

Kasvatustieteen päivillä (2013) pitämämme esitys leirikoulusta oppimisympäristönä kirvoitti kuulijoissamme muun muassa seuraavan kommentin: “Leirikoulu taitaa olla ainoa väline, jonka kautta voidaan opettaa kaikkea, mitä opetussuunnitelmassa on.” Ajatus on osuva, sillä leirikoulun avulla voidaan todella toteuttaa monia opetussuunnitelman tavoitteita monipuolisesti ja elämyksellisesti. Kokemuksemme yhteispohjoismaisesta leirikoulusta puhuvat vahvasti leirikoulupedagogiikan puolesta. Tarkastelemme ensin leirikoulujen taustaa, minkä jälkeen pohdimme leirikoulua oppimisympäristönä ja osoitamme, kuinka opetussuunnitelman tavoitteet konkretisoituvat leirikoulussa.

*Marjo Autio-Hiltunen on lehtori opettajankoulutuslaitoksella Jyväskylän yliopistossa. Miina Hietala, Outi Jousenkylä, Laura Lundberg, Anni Perälä, Mikko Vario, Salla Vuoristo ovat opiskelijoita opettajankoulutuslaitoksella Jyväskylän yliopistossa. *Email: mikko.vario@gmail.*

Yhteispohjoismainen leirikoulu ja opetussuunnitelma

Toimiva koulujen välinen leirikoulu yhteistyö ei synny tyhjiössä, vaan on usein vuosien tavoitteellisen toiminnan tulos. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen leirikoulutoiminta alkoi Nordplus-rahoituksen turvin Luulajan opettajankoulutuslaitoksen koordinoimana 1990-luvun alussa. Tuolloin kehitettiin norjalais-ruotsalais-suomalaisten opettajaopiskelijoiden ja koululuokkien yhteisiä leirikoulujen toimintamalleja. Ympäristöiltään erilaiset nuorisokeskukset, Kokkolan Villa Elba sekä Keski-Suomen Piispala, olivat tuolloin Suomen kohdeympäristöinä ja saivat yhteistyöstä pontta leirikoulutoimintansa vakiinnuttamiseen. Ruotsissa leirikouluja pidettiin tunturissa ja Norjassa Lofoteilla. Kun yhteinen rahoitus päättyi, löytyi Muuramen Niittyahon koulun ja jyvaskylän opettajakokelaiden yhteistyökumppaniksi Tuolluvaaran koulu Kiirunasta.

Norjassa leirikoulu kuuluu jokaisen koulun kuudennen luokan ohjelmaan, Ruotsissa ja Suomessa toiminta on sen sijaan täysin koulujen ja opettajien innostuksen varassa. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa leirikoulupedagogiikka ja koulun ulkopuolinen opetus on kuulunut valinnaisiin opintoihin. Osallistujina on ollut luokan-, erityis- ja liikunnanopettajaopiskelijoita. Opiskelijat ovat palautteissaan tiivistäneet parhaiksi leirikoulukokemuksikseen oppilaan kohtaamisen, ryhmäyttämisen ja ryhmän hallinnan. Leirikoulun aikana kohdataan täysin uusi oppilasryhmä, jonka kanssa toimitaan ulkoilmassa, esimerkiksi meren äärellä ja vuorilla. Lisäksi yhteinen kieli (englanti) on kaikille muu kuin äidinkieli. Leirikoulussa opiskelijat ovat saaneet huimia näkymiä paitsi valtamerelle, myös itseen ja ihmisten väliseen kokemismaailmaan.

Perusopetuksen arvopohjan muodostavat tasa-arvo, demokratia, ihmisoi-keudet, monikulttuurisuuden hyväksyminen sekä luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen. Perusopetuksen tavoitteena on edistää yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista sekä yhteisöllisyyttä ja vastuullisuutta. (POPS 2004, 14.) Yhteispohjoismainen leirikoulu, kuten Øksnesin leirikoulu Pohjois-Norjassa, tarjoaa kokemuksemme mukaan oivallisen mahdollisuuden kasvattaa oppilaita monikulttuurisuuden hyväksymiseen sekä tukee oppilaiden kielellistä ja kulttuurista identiteettiä perusopetuksen tehtävien mukaisesti (POPS 2004, 14). Leirikoulussa ollaan monen päivän ajan tekemisissä eri maista tulevien ihmisten kanssa, tutustutaan uusiin ihmisiin, tapoihin ja kieliin. Tällainen leirikoulu tarjoaa mahdollisuuden havaita eroja sekä yhtäläisyyksiä oman kulttuurin ja muiden kulttuurien välillä ja ymmärtää, että eri kulttuurien edustajat voivat olla samanlaisia monella tapaa. Yhteisöllisyyttä koetaan eri kulttuurien edustajien kesken ja toisiin tutustumisen ja ryhmäytyminen on mahdollista usean päivän ajan ympärivuorokautisesti.

Perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvat aihekokonaisuudet ovat kasvatus- ja opetustyön alueita, joiden tavoitteet ja sisällöt toteutuvat useissa oppiaineissa. Aihekokonaisuuksien avulla opetusta voidaan eheyttää ja vastata ajankohtaisiin koulutushaasteisiin. Opetushallituksen mukaan ne tulee sisällyttää oppiaineiden lisäksi koulun tapahtumiin ja toimintakulttuuriin. (POPS 2004, 38.) Niemi (2012, 11) toteaa selvityksessään, että aihekokonaisuuksien suunnittelussa tulee näkyä yhteys koulun ulkopuoliseen maailmaan. Tähän oppimistavoitteeseen voidaan vastata retkillä tai leirikouluilla, jolloin opetussuunnitelman tavoitteita päästään tutkimaan ja kokeilemaan oikeissa tilanteissa ja ympäristöissä (OPH 2006).

Leirikoulu oppimisympäristönä

Leirikoulu voi näyttäytyä vain vaihteluna ja virkistykseenä tavanomaiseen kouluopetukseen. Kuulee myös väitettävän, että leirikoulu on pelkkää hauskanpitoa oppilaille. Leirikoulusta voidaan kuitenkin huolellisella suunnittelulla järjestää hyvin toimiva oppimisympäristö. Pelkkä puitteiden järjestäminen ja oppilaiden siirto esimerkiksi Øksnesin leirikoulukeskukseen ei sinänsä tietenkään takaa oppimista. Se, että leirikoulu voi olla laadukas oppimiskokemus, on edellyttänyt joka kerralla meiltä ohjaajilta tavoitteellista etukäteistyötä, koko oppimisympäristön ja -prosessin valmistelua ennakolta. Leirikoulu on ajallisesti leiriviikkoa pidempi osallistumisprosessi myös oppilaille. Esimerkiksi Niittyahon koulun kuudesluokkalaiset keräsivät leirikoulua varten rahaa, tutustuivat ruotsalaisiin leiriläisiin kirjeitse ja tapasivat heidät Muuramessa ruotsalaisten Suomenvierailun yhteydessä. Prosessi jatkuu leirikoulun päätyttyä jälkikäsitteilynä kotimaassa, ja yhteydenpito uusiin kavereihin onnistuu myöhemmin verkossa.

Oppimisteoreettista pohjaa leirikoulupedagogiikka saa eritoten tekemällä oppimisesta. Deweyn (1966) mukaan tarve koulussa opitun uudelleen opettelulle johtuu olosuhteiden ja käytännön elämän kohtaamattomuudesta. Luokkahuoneopetuksen teoreettisuus korvautuu leirikoulussa konkreettisena yhteisenä tekemisenä; ryhmässä leikkimisenä tai laulamisenä englanniksi, suomeksi ja ruotsiksi tai päiväkirjamerkintöjen kirjoittamisena leirikoulublogiin. Monikielisyys tuo oman haasteensa ja virikkeensä yhteispohjoismaiseen leirikouluun. Monikulttuurisen ryhmän jäsenenä toimiminen ja viestiminen suorastaan vaati kielten oppimista. Vasta itse koettu ja eletty, kuten vesivärein maalattu vuoristomaisema, bussikytyi vuonon pohjalla tai turskankuivatustelineiden ihmettely havainnollistavat kulttuurien sekä elinympäristöjen yhtäläisyyksiä ja eroja. Oppikirjoista luettu tieto Ruotsin tai Norjan maantiedosta ja ihmisistä muuttuu todelliseksi.

Opetussuunnitelman tavoitteet toteutuvat

Tarkastelkaamme esimerkiksi Ihmisenä kasvaminen -aihekokonaisuuden toteutumista leirikouluviikon aikana. Aihekokonaisuuden tavoite on oppilaan kokonaisvaltaisen kasvun ja elämänhallinnan kehittymisen tukeminen. Keskeisiksi sisällöiksi mainitaan psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen kasvu, tunteiden tunnistaminen ja käsittely sekä tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. (POPS 2004, 38.) Leirikoulu Øksnesissä tarjosi tasa-arvoisen mahdollisuuden ihmisenä kasvuun. Lasten psyykkistä kasvua edisti mahdollisuus ottaa vastuuta itsestä sekä harjoitella itsenäistymistä perheestä, josta kaikki lapset eivät olleet aiemmin viettäneet näin pitkää aikaa erossa. Moni lapsi kasvatti itseluottamustaan ja voitti pelkojaan, mitä testattiin esimerkiksi köysilaskeutumisessa tai korikiipeilyssä. Useimmat leirikoulun tehtävät olivat hyvin fyysisiä: kestävyyttä, tasapainoa ja voimia koettelevia. Aktiviteettien lisäksi fyysistä vastuullisuutta kasvatti omista tavaroista huolehtiminen lähtien repun pakkaamisesta toimintaan sopivan vaatetuksen valintaan ja yhteisten asuin- ja ruokailutilojen siisteydestä huolehtimiseen. Oppilaiden tuli lisäksi arvioida lounastarpeensa, koska norjalaiseen tapaan lounaaksi nautittiin eväsleipiä luonnon helmassa. Aihekokonaisuuden tavoitteiden valossa leirikouluviikko tarjosi oppilaille kokonaisvaltaisen kasvukokemuksen, jossa korostui itsenäisyys ja vastuuntuntoinen asenne.

Leirikoulussa on tilaisuus hyödyntää ulkoilmaopetusta (ks. Gilbertson, Bates, McLaughlin & Ewert 2006), joka sallii lapsille luontaisen mahdollisuuden liikkumiseen ja tekemällä oppimiseen. Tämä tuo vapautta oppilaille, joille perinteinen luokkamuotoinen koulunkäynti tuottaa haasteita. Esimerkiksi ADHD-diagnosoidut oppilaat, jotka leimautuvat helposti luokkaopetuksessa, eivät ulkona erotu touhukkaasta lapsijoukosta. Käytännön kokemuksemme vahvistavat tutkimusta, jonka mukaan ADHD-diagnosoitujen lasten oireet olivat huomattavasti lievempiä luonnossa kuin rakennetussa ympäristössä tapahtuneen toiminnan jälkeen (Kuo & Taylor 2004). Myös liikuntarajoitteiselle "Kaisa"-tytölle leirikoulu oli voimaannuttava kokemus. Kaisa nimittäin osallistui, liikuntarajoitteistaan huolimatta, vuorivaellukselle oman ryhmänsä mukana ylittäen rohkeudellaan ja sinnikkyydellään kaikkien odotukset. Miten tämä kokemus olisi syntynyt luokan sisäpuolella?

Leirikoulun ohjatut liikunta-aktiviteetit, kuten korikiipeily ja melominen, ovat olleet lasten suosiossa, minkä lisäksi he ovat keksineet vapaa-ajan tekemistä, esimerkiksi rapujen kalastusta ja rannan tutkimista laskuveden aikana. On kuitenkin huomioitava, että kaikille oppilaille kaikki fyysiset aktiviteetit eivät välttämättä ole mieluisia. Jotkut oppilaat eivät pitäneet esimerkiksi vaeluksesta vuorelle pitkän matkan ja sen vaikeuden vuoksi. Joidenkin mielestä taas mukavia eivät olleet sellaiset aktiviteetit, joissa he tunsivat pelkoa tai kor-

keanpaikankammoa, vaikka monet ylittivätkin aktiviteeteissa itsensä. Leirikoulun oppimisympäristö ei saakaan rakentua yksinomaan fyysisten aktiviteettien varaan. Menneiden vuosien leirikouluissa esimerkiksi laulaminen eri kielillä, kotiin lähetettävien maisemakorttien maalaaminen ja ystävänäuhujen tekeminen ovat tarjonneet erilaisia mahdollisuuksia tekemällä oppimiseen ja luovuuden kehittymiseen.

Mielestämme koko prosessi, joka huipentuu leirikouluviikkoon ulkomailla, toteuttaa “mahdollisuuksia monipuoliseen kasvuun ja terveen itsetunnon kehittymiseen” (POPS 2004, 14). Opettajat, kuinka laajasti ymmärrämme opetussuunnitelman mainitseman monipuolisuuden: rajoitammeko sen vain erilaisiksi kokeiluiksi ja teemapäiviksi koulun sisällä, vai haastammeko todella itsemme, luovuutemme ja ehkä koulumme budjetinkin, jotta mahdollisimman moni oppilas voisi peruskoulunsa aikana päästä kosketuksiin toisen kulttuurin ja ympäristön kanssa?

Ylös, ulos ja leirikouluun!

Leirikoulu on parhaimmillaan monipuolinen ja inspiroiva oppimisympäristö, joka tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa opetussuunnitelman mukaista opetusta ja aihekokonaisuuksien tavoitteita – rajana lienee vain opettajan oma viitseliäisyys ja mielikuviutus. Viitseliäisyys kuitenkin palkitsee opettajan, ja ennen kaikkea oppilaan, joka lähtökohdistaan huolimatta saa kasvaa ihmisenä ja ottaa harppauksen kohti koulun ulkopuolista elämää. Tarkasteltaessa Ihmisenä kasvaminen -aihekokonaisuuden toteutumista leirikoulussa voidaan todeta, että leiriviikko voi olla monelle oppilaalle ensimmäinen kerta oman kulttuurin, kodin ja tavanomaisten toimintojen ulkopuolella. Oppilailta vuosittain kerätty palaute tukee kokemustamme siitä, että leirikoulutoiminta koetaan pääosin positiivisena, joskin myös haasteita ilmenee. Lisäksi kokemus osoittaa, että leirikoulussa oppilaat ovat varsin osallistuneita omaan oppimisprosessiinsa. Leirikoulun intensiivisessä oppimis- ja kokemisympäristössä oppimisprosessien ulkopuolelle jääminen ja ”vapaamatkustaminen” on haastavampaa kuin omassa luokassa. Tässä mainittuna muutamia leirikoulun etuja ja voittoja, joiden perusteella uskallamme suositella opettajille antautumista leirikouluprosessiin mahdollisesta epävarmuudentunteesta huolimatta.

Toivomme, että tuleva opetussuunnitelma rohkaisee toteuttamaan koulun ulkopuolista opetusta ja että opettajankoulutus tukee opettajaopiskelijoiden mahdollisuutta osallistua leirikoulujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Jokainen leirikoulusta positiivisen kokemuksen saanut opiskelija voi tulevaisuudessa toimia muutosagenttina ja avata rohkeasti oven omille oppilailleen opiskelemaan elämää luokan ulkopuolella.

Kirjallisuus

- Dewey, John. (1966). *Democracy and education*. New York: The Free Press.
- Gilbertson, Ken & Timothy Bates & Terry McLaughlin & Alan Ewert (2006). *Outdoor education. Methods and strategies*. Human Kinetics.
- Kuo, Frances. E. & Andrea Faber Taylor (2004). A Potential Natural Treatment for Attention Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence From a National Study. *American Journal of Public Health*, 94 (9). 1580-1586.
- Niemi, Eero. K. (2012). Aihekokonaisuuksien tavoitteiden toteutumisen seuranta-arviointi 2010. Koulutuksen seurantaraportti 2012:1. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- OPH 2006. Opetushallitus. Retkien ja muun koulun ulkopuolisen toiminnan järjestäminen peruskouluissa -tiedote. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/kouluretket_ja_leirikoulut, viitattu 24.2.2014.
- POPS 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.